ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН ТӨВӨӨС БОЛОВСРУУЛСАН СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2025 оны 06 дугаар сар

“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО”-ЫН ХҮРЭЭНД БОЛОВСРУУЛСАН СУДАЛГААНЫ АЖЛУУД

АЛСЫН ХАРАА 2050 МОНГОЛ УЛС | ЭЗХТ Бизнест Эвтэй Монгол

- Өмнийн говийн нар салхины эх үүсгэврийг ашиглаж сэргээгдэх эрчим хүч үйлдвэрлэн экспортлох боломжийн талаарх судалгаа
- Холимог өрсөлдөөнт зах зээлийг нэвтрүүлэх боломжит хувилбарыг боловсруулах судалгаа
- Сэргээгдэх эрчим хүчний сонгон шалгаруулалт буюу аукцион зохион байгуулах боломж, харьцуулсан судалгаа
- ДЦС-4 ТӨХК-ийн 500 тн/ц хүчин чадалтай зуухны төслийн үр өгөөж, хэрэгжүүлэх боломжийн талаарх судалгаа

- Авто замын түгжрэлд боловсролын салбарын үзүүлж буй нөлөөлөл
- Улаанбаатар хотын зорчигч хөдөлгөөний математик загварчлал симуляц
- “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөний хэрэгжилтэд арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх
- “Шинэ хоршоо” хөдөлгөөний төсөл хөгжүүлэлт

- Монгол Улсын нийт төрийн албан хаагчдын дунд хийсэн цахим болон ярилцлагын судалгаа
- ТЦҮЗГ, ЖДҮГ-тай хамтарсан Жижиг, дунд үйлдвэрийн газарт үйл ажиллагааны сайжруулалт хийх суурь судалгаа
- “Засгийн газрын автобааз” УТҮГ-т өнөөгийн байдал, санхүү, зардлын тооцоонд дүн шинжилгээ хийх судалгаа
- ТӨК-ийн засаглал, харьцуулсан судалгаа

БООМТЫН СЭРГЭЛТ	ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ СЭРГЭЛТ	АЖ ҮЙЛДВЭРЖИЛТИЙН СЭРГЭЛТ	ХОТ ХӨДӨӨГИЙН СЭРГЭЛТ	НОГООН ХӨГЖЛИЙН СЭРГЭЛТ	ТӨРИЙН БҮТЭЭМЖИЙН СЭРГЭЛТ
2	12	2	4	2	16

Нийт 38

- Боомтуудын хатуу, зөөлөн дэд бүтцийн талаар тулгамдаж буй асуудлуудыг тодорхойлж, санал зөвлөмж хүргүүлэх

- Мах, махан бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх судалгаа
- Уул уурхайн бус экспортын бүтээгдэхүүний сорилт, нэмэгдүүлэх боломж

- Устөрөгчийн эрчим хүч Монгол Улсад хөгжүүлэх боломжийг судлах нь
- СЭХ-ний төсөл хэрэгжүүлэх нүүрсхүчлийн хийг бууруулах боломжийг судлах нь

БОДЛОГЫН ӨӨРЧЛӨЛТ ХИЙХ ШААРДЛАГАТАЙ ГЭЖ ҮЗЭЖ БУЙ СУДАЛГАА

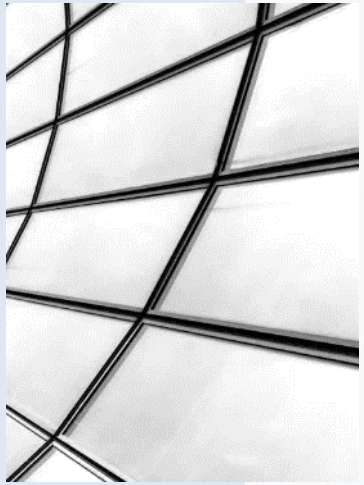

НЭГ. ДЭЛХИЙН ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ БОЛОН МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ: ХУВИЛБАРТ ТООЦООЛОЛ *(2025 он)*

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСАД ХЭРЭГЖИЖ БУЙ ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ, УРАМШУУЛЛЫН БОДЛОГО *(2025 он)*

ГУРАВ. ОРОН СУУЦНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООГ ТӨРӨЛЖҮҮЛЭХ НЬ *(2025 он)*

ДӨРӨВ. ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ БА ХОЛИМОГ ӨРСӨЛДӨӨНТ ЗАХ ЗЭЭЛ *(2024 он)*

ТАВ. СЭРГЭЭГДЭХ ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ЭХ ҮҮСВЭРИЙН СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТ БА АУКЦИОН *(2025 он)*

ЗУРГАА. УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТОЗАМЫН СҮЛЖЭЭНИЙ АНАЛИЗ *(2023 он)*

ДОЛОО. ТӨРИЙН ӨМЧИТ КОМПАНИЙН ЗАСАГЛАЛЫН ХАРЬЦУУЛСАН ТАНИЛЦУУЛГА *(2025 он)*

НАЙМ. ПРОЦЕССЫН ДАХИН ИНЖЕНЕРЧЛЭЛИЙН ТӨСӨЛ *(2023 он)*

ЕС. ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО 2.0-Н СУУРЬ СУДАЛГАА *(2025 он)*

АРАВ. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТАТАХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ОРЧИН *(2025 он)*

НЭГ. ДЭЛХИЙН ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ БОЛОН МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ: ХУВИЛБАРТ ТООЦООЛОЛ

VISION 2050 MONGOLIA | EDB Business Friendly Mongolia

Сценари 1:

БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлийн уналт, аж үйлдвэржилтийн салбарын үйлдвэрлэл суларч байна => Гангийн үйлдвэрлэл 10 хувиар унах (Trading economics – forecast 2026 онд БНХАУ-ын гангийн үйлдвэрлэл 81.5 сая тонн буюу энэ оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээс 10.4 хувь буурах)

- Түүхий эдийн экспорт (суурь утгаас): **-16 хувь**
- Татварын орлого (суурь утгаас): **-10.3 хувь**
- Засгийн газрын хэрэглээ (суурь утгаас): 3.1 хувь
- Бодит ДНБ (суурь утгаас): **-1.49 хувь**
- Инфляц (суурь утгаас): **-1.1 нэгж хувь**
- Зээлийн хүү (суурь утгаас): 0.4 нэгж хувь
- Бодит ханш (суурь утгаас): **-2.9 хувь**

Сценари 2:

Глобал эрэлт буурч байна, нийлүүлэлтийн өрсөлдөөн нэмэгдэж байна, эрчим хүчний шилжилт, геополитикийн тодорхой бус байдал, тарифын дайн => Түүхий эдийн үнэ 10 хувиар буурах (нүүрсний үнэ 98.6$/tn жилийн дотор 44 хувь,1 баррель газрын тос $66 орчим жилийн дотор 34 хувь)

- Түүхий эдийн экспорт (суурь утгаас): **-9.3 хувь**
- Татварын орлого (суурь утгаас): **-9.05 хувь**
- Засгийн газрын хэрэглээ (суурь утгаас): **-9.8 хувь**
- Бодит ДНБ (суурь утгаас): **-0.6 хувь**
- Инфляц (суурь утгаас): **-3.4/-1.2 нэгж хувь**
- Зээлийн хүү (суурь утгаас): 0.4 нэгж хувь
- Бодит ханш (суурь утгаас): **-8.95 хувь**

Сценари 3:

Түүхий эдийн үнийн бууралт, татварын орлогын тасалдал, төсвийн алдагдал => татварын орлого 10 хувь буурах
(2024-2025 оны 4 сард төсвийн орлого 13 хувь буурсан)

- Засгийн газрын хэрэглээ (суурь утгаас): **-4 хувь**
- Бодит ДНБ (суурь утгаас): **-0.7 хувь**
- Инфляц (суурь утгаас): 0.7 нэгж хувь
- Зээлийн хүү (суурь утгаас): 0.23
- Бодит ханш (суурь утгаас): ~

Сценари 4:

Төсвийн орлогыг дагаж => Засгийн газрын хэрэглээ 10 хувь буурах (алдагдалгүй төсвийн дагуу дагаж бууруулах ёстой ч 2024-2025 оны 4 сард төсвийн зарлага 9.8 хувь өссөн байна)

- Бодит ДНБ (суурь утгаас): **-0.5 хувь**
- Инфляц (суурь утгаас): **-0.9 хувь**
- Зээлийн хүү (суурь утгаас): ~ (дунд хугацаанд+)
- Бодит ханш (суурь утгаас): 1.9

Шахан гаргах нөлөө үзүүлж байж болзошгүй

Сценари 5:

Хамтын нөлөө (1+2+3)
(2016-2017 оны хооронд бодит ханш 15 хувь суларч байсан, 2025 оны 4 сард түүхий эдийн экспорт 16 хувь буурсан байна)

- Түүхий эдийн экспорт (суурь утгаас): **-25.3 хувь**
- Татварын орлого (суурь утгаас): **-19.35 хувь** (одоогийн 13 хувиар буурвал жилийн эцэст 3.8 их наяд – ДНБ 4.2 хувь, 19 хувиар буурвал 5.7 их наяд – ДНБ 6.3 хувь)
- Засгийн газрын хэрэглээ (суурь утгаас): **-10.7 хувь** (10.7 хувиар буурахад 3.2 их наяд төгрөгөөр буурна. ДНБ 3.6 хувь)
- Бодит ДНБ (суурь утгаас): **-2.79 хувь**
- Инфляц (суурь утгаас): **-1.1 нэгж хувь**
- Зээлийн хүү (суурь утгаас): **1.13** нэгж хувь
- Бодит ханш (суурь утгаас): **-11.85 хувь**

НЭГ. ТӨСВИЙН ЗАРДЛЫГ ХЭМНЭХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭ

(2025 оны 5 сарын санал)

VISION 2050 MONGOLIA | EDB Business Friendly Mongolia

Төсвийн зарлагын задаргаа	2025	2025 онд хийх хэмнэлт			
		Нийт дүн		2,317,794	
		Дүн	Хэмнэлт хийх хувь	Хэмнэлт дүн	Тайлбар
НИЙТ ЗАРЛАГА 6а ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	33,469,964.00				
УРСГАЛ ЗАРДАЛ	25,308,597.10				
БАРАА, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	11,087,619.00				
Цалин, хөлс болон нэмэгдэл урамшил	6,564,194.40				
Үндсэн цалин	3,327,541.40				Цалинг жил болгон ДНБ болон инфляцитай уялдуулж 6-9 % нэмэгдүүлэх.
Нэмэгдэл	2,549,592.00	3,236,653	10%	323,665	Эдгээр 4 зардлыг 2025 оны дүнгээс 10 хувиар бууруулах үүний тулд: Hiring freeze, natural attrition, voluntary retirement, layoffs redundancy, contract expiry control, merging agencies, elimination redundant units, digital transformation, shared service, outsourcing.
Унаа хоолны Хөнгөлөлт	259,245.30				
Урамшуулал	373,896.90				
Гэрээт ажлын цалин	53,918.80				
Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	659,753.70				
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	801,351.50	801,352	10%	80,135	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянаж, шаардлагагүйг нь цуцлах
Гэрэл, цахилгаан	158,860.30				
Түлш, халаалт	486,486.70				
Цэвэр, бохир ус	68,532.90				
Байрны түрээс	87,471.60				
Хангамж, бараа материалын зардал	232,874.30	232,874	50%	116,437	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянаж, дижитал шилжилт хийх
Бичиг хэрэг	14,112.50				
Тээвэр, шатахуун	97,881.20				
Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	18,174.00				
Ном, хэвлэл	2,187.60				
Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	84,251.90				
Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	16,267.10				
Норматив зардал	451,440.00	451,440	10%	45,144	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах
Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	83,946.30				
Хоол, хүнс	256,845.00				
Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	110,648.60				
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	215,149.50	215,149	50%	107,575	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах
Багаж, техник, хэрэгсэл	48,830.00				
Тавилга	13,746.70				
Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл	3,551.20				
Урсгал засвар	149,021.70				
Томилолт, зочны зардал	88,943.30	88,943.3	50%	44,472	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах
Гадаад албан томилолт	41,008.90				
Дотоод албан томилолт	25,962.80				
Зочин төлөөлөгч хүлээн авах	21,971.60				
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	1,891,135.80	1,891,136	25%	472,784	Дээд хязгаар тогтоох, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлгээний зардлуудыг болон бусад зардлуудыг хянах
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	1,765,340.70				
Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	2,101.20				
Даатгалын үйлчилгээ	37,971.30				
Тээврийн хэрэгслийн татвар	864.30				
Тээврийн хэрэгслийн оношлогоо	295.40				
Мэдээллийн технологийн үйлчилгээ	63,184.70				
Газрын төлбөр	5,977.40				
Банк, санхүүгийн байгууллагын үйлчилгээний хураамж	4,484.10				
Улсын мэдээллийн маягт хэвлэх, бэлтгэх	10,916.60				
Бараа үйлчилгээний бусад зардал	842,530.20	842,530	25%	210,633	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах
Бараа үйлчилгээний бусад зардал	810,678.90				
Хичээл үйлдвэрлэлийндадлага хийх	31,851.30				
ТАТААС	948,091.00	948,091	30%	284,427	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах, шалгах
Төрийн өмчит байгууллагад олгох татаас	87,947.10				
Төрийн өмчит байгууллагад олгох татаас	87,947.10				
Хувийн хэвшлийн байгууллагад олгох татаас	860,143.90				
Хувийн хэвшлийнбайгууллагад олгох татаас	860,143.90				
УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	11,975,816.40				
Засгийн газрын урсгал шилжүүлэг	2,554,594.20				
Засгийн газрын дотоод шилжүүлэг	2,530,760.90	2,530,761	15%	379,614	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах, шалгах
Засгийн газрын гадаад шилжүүлэг	23,833.30				
Бусад урсгал шилжүүлэг	9,421,222.20				
Нийгмийн даатгалын тэтгэвэр тэтгэмж	5,918,827.30				
Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж	2,529,083.70	2,529,084	10%	252,908	Дээд хязгаар тогтоох, зардлуудыг хянах, шалгах

Эх сурвалж: СЯ, сая төгрөг

Эдгээр арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр 2025 оны Улсын Төсөвт

2.3 их наяд төгрөг хэмнэх боломж бүрдэнэ.

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСАД ХЭРЭГЖИЖ БУЙ ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ, УРАМШУУЛЛЫН БОДЛОГО

Нийт татвар төлж байгаа ААН-г эдийн засгийн салбаруудаар авч үзвэл:
Нийт татварын 48 хувь нь уул уурхай - олборлох,
12.5 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэл,
11.7 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа,
9.2 хувь нь санхүү даатгалын үйл ажиллагаа эзэлж байна.

Мөн нийт чөлөөлөлтийн 37.3 хувь нь хүний эрүүл мэнд, 23.3 хувь нь боловсрол, 18.5 хувь нь үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа. Нийт хөнгөлөлтийн 41.8 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, 14.4 хувь нь тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа, 9.1 хувь нь санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа эзэлж байна.

Харин татварын өрийн үлдэгдлийн хувьд хамгийн их өрийн үлдэгдэлтэй салбар нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэл болон уул уурхайн салбар орж байна.

Үзүүлэлтүүд	Б/Орлого 1 доош	1 6 хүртэл	6 дээш	Нийт	Хувь	ААНОАТ	АМНАТ	НӨАТ	Бусад	Тухайн жилд ногдуулах татварын өрийн үлдэгдэл	Чөлөөлөлт	Хөнгөлөлт
Нийт	**401.00**	**554.28**	**7,673.78**	**8,629.06**	**100**	**2,563.48**	**2,912.46**	**1,514.93**	**1,638.19**	**304.7**	**2,371.39**	**136.42**
Бусад	6.57	2.60	1.43	10.61	0.1	0.28	-	1.83	8.49	3.7	47.70	0.09
Барилга	41.24	64.73	243.34	349.30	4.0	93.46	0.78	168.83	86.23	76.2	14.31	6.95
Боловсрол	11.62	10.43	11.70	33.75	0.4	2.82	-	2.27	28.67	0.5	552.82	0.51
Боловсруулах үйлдвэрлэл	25.77	40.27	1,016.23	1,082.27	12.5	198.17	257.06	223.81	403.22	29.7	9.09	8.71
Бөөний болон жижиглэн худалдаа	118.33	152.15	742.74	1,013.22	11.7	370.25	9.88	412.57	220.52	112.3	39.28	56.96
Зочид буудал, нийтийн хоолны үйлчилгээ	12.08	31.53	76.84	120.45	1.4	19.81	-	61.77	38.87	9.7	5.03	2.69
Мэдээлэл, холбоо	12.83	26.53	253.45	292.81	3.4	131.87	-	125.40	35.54	9.5	25.03	2.66
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан	33.36	46.30	52.03	131.69	1.5	27.16	1.73	62.04	40.76	10.2	17.04	4.20
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	18.88	24.12	753.04	796.03	9.2	450.57	161.64	40.18	143.64	2.1	133.21	12.41
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	17.34	35.65	165.85	218.84	2.5	78.65	5.29	51.77	83.13	14.3	7.97	19.68
Удирдлагын,дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	24.40	24.90	27.28	76.58	0.9	12.98	1.00	28.24	34.36	8.4	142.33	3.91
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.31	2.90	6.32	11.53	0.1	2.41	-	5.18	3.95	0.6	10.52	0.32
Ус хангамж	1.67	13.46	33.33	48.45	0.6	1.13	-	20.99	26.33	0.7	13.86	0.05
Уул уурхай, олборлолт	19.33	19.34	4,072.14	4,110.80	47.6	1,115.19	2,474.82	163.57	357.22	15.8	25.49	4.39
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	14.33	4.52	6.29	25.14	0.3	2.18	0.00	4.29	18.66	1.0	438.83	0.54
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	17.64	29.31	49.32	96.26	1.1	23.43	-	41.07	31.76	4.3	0.39	2.91
Хөдөө аж ахуй	7.07	6.10	11.23	24.40	0.3	9.49	0.12	6.32	8.47	3.5	2.77	7.48
Хүний эрүүл мэнд	12.30	11.59	18.75	42.64	0.5	10.25	0.11	4.66	27.62	0.7	885.00	1.81
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	3.93	7.86	132.50	144.29	1.7	13.39	0.02	90.14	40.75	1.6	0.71	0.17

Эх сурвалж: ТЕГ

2022 онд татварын тайлан тушаасан ААН-н мэдээлэл болон төлсөн татвар

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСАД ХЭРЭГЖИЖ БУЙ ТАТВАРЫН ХӨНГӨЛӨЛТ, УРАМШУУЛЛЫН БОДЛОГО

Санал болгох хувилбар

VISION 2050 MONGOLIA | EDB Business Friendly Mongolia

Монгол Улсад одоо мөрдөгдөж буй татварын хөнгөлөлт, урамшууллын бодлогын орчинд шинжилгээ хийсэн.
Үүнд эдийн засгийн салбаруудын татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн бодлогыг судалж олон улсын туршлагатай харьцуулсан.
Үүний үндсэн дээр дараах нэмэлт саналыг боловсруулсан (хуульд оруулах нэмэлт өөрчлөлтийг **улаан өнгөөр** тэмдэглэв).

Төрөл	Татварын дэмжлэг											Татварын бус дэмжлэг			
	Тоног төхөөрөмж импортлоход НӨАТ-ын хөнгөлөлт/0 хувь/хойшлуулах	Барилга байгууламж барихад НӨАТ-ын хөнгөлөлт	Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх	ААНОАТ-ын хөнгөлөлт/0 хувь	Суутган татварын хөнгөлөлт	Тогтворжуулалтын гэрчилгээ	Элэгдэлдлийн зардлыг түргэвчилсэн аргаар тооцох	Алдагдлыг хасаж тооцох	Газрын төлбөр	Хөрөнгийн татвар	ХО-ын татварын хөнгөлөлт	Нэг цонхны үйлчилгээ	Визний нөхцөл	Гадаадаас авах ажиллах хүчний тоог нэмэх, ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлөх	Батлан даалт
Ерөнхий/нийтлэг урамшуулал	ХОтХ 11.1.2 Гэрчилгээгээр тогворжуулж болно	ХОтХ 11.1.2 Гэрчилгээгээр тогтворжуулж болно	ХОтХ 11.1.1 Гэрчилгээгээр тогтворжуулж болно	ХОтХ 11.1.2 ААНОАТтХ 22.5 дахь зүйлд салбар, хувь хэмжээ заасан.	-	ХОтХ 6.2	ХОтХ 11.1.3	ХОтХ 11.1.4	-	-	-	ХОтХ 9.2.9	ХОтХ 12.1.5	ХОтХ 12.1.3 (салбар заасан)	ХОтХ 12.1.4 (салбар)
Бүсчилсэн хөгжлийн урамшуулал	ГТГТтХ 40.8	-	ГТГТтХ 38.1.26 (ТТ, барилгын материал)	ААНОАТтХ 22.5.22	-	-	-	-	-	-	**6**	-	-	-	-
Чөлөөт бүсийн урамшуулал	ЧБтХ 16.1.1	ЧБтХ 16.5.2 (НӨАТ-аас бус ҮХЭХ-ийн татвараас чөлөөлнө) ҮХХАТтХ 7.1.5	ЧБтХ 16.1.1 (Чөлөөт бүсэд гаднаас импортоор оруулсан бараа)	ААНОАТтХ 22.5.7, 22.5.8 (салбар - хөрөнгө оруулалтын хэмжээ - 50% тэнцэх орлогыг)	ЧБтХ-н 16.1.7 ЧБ-д үйлдвэрлэсэн, борлуулсан БАУ-нд НӨАТ ногдохгүй	-	-	ААНОАТтХ 19.10	ЧБтХ 23.1-23.3 (худалдаа, аялал жуулчлал, зочид буудал, дэд бүтэц, тээвэр) ГТтХ 8.1.12	ЧБтХ 16.5.2 (ҮХЭХ-ийн татвараас чөлөөлнө)	ААНОХТтХ 22.5.7-8	ЧБтХ-н 9.2	ЧБтХ-н 11.1 Хөрш - 30 хоног, бусад олон улсын гэрээний дагуу	-	-
Тэргүүлэх салбарын урамшуулал	ХОтХ 11.2.1,2,3 ГТГТтХ 40.2,5,6	**1**	ГТГТтХ 38.1.4,16,17,18, ГТГТтХ 40.2	ААНОАТтХ 22.5.4,10,12,13	-	-	**4**	-	ГТтХ 8.1.10-11	-	**7**	-	-	-	-
Төсөлд суурилсан урамшуулал	ГТГТтХ 40.2, 40.8	**2**	ГТГТтХ 40.2	ААНОАТтХ 22.5.22 (төслийн жагсаалтыг УИХ батална)	-	ХОтХ-н 16.3.1	-	-	-	-	**8**	-	-	ХОтХ 12.1.3	ХОтХ 12.1.4
Үйлдвэр технологийн паркийн урамшуулал	ХОтХ 11.2.2, ГТГТтХ 38.1.20, 40.4 **0**	ҮХЭХАТтХ 7.3	ГТГТтХ 38.1.20 (үндсэн хөрөнгөд ашигласан ТТ, материал) ГТГТтХ 40.4	**3**	-	ҮТПЭЗБтХ 19.1.9 (ХОтХ-д заасны дагуу)	**5**	-	ГТтХ 8.1.9 ГТтХ 8.1.3	ҮХХТтХ 7.3	**9**	-	-	ҮТПЭБтХ 16.1.7	-

ГТГТтХ - Гаалийн тариф гаалийн татварын тухай хууль **ЧБтХ** – Чөлөөт бүсийн тухай хууль **ҮТПЭЗБтХ** - Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хууль **ҮХЭХТтХ** - Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хууль
ХОтХ – Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль **ААНОАТ** – Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль **ГТтХ** – Газрын төлбөрийн тухай хууль **НӨАТ** – Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хууль

ГУРАВ. ОРОН СУУЦНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООГ ШИНЭЧЛЭХ САНАЛ

АЛСЫН ХАРАА 2050 МОНГОЛ УЛС | ЭЗХТ Бизнест Эелтэй Монгол

ОРОН СУУЦЖУУЛАЛТЫН ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ БА ШИЙДЭЛ:

Хуримтлалын сан

480 тэрбум + 12%

Монгол банк:

450 тэрбум 2%

3-6% ЗОРИЛТОД БҮЛГИЙН ЗЭЭЛДЭГЧ (Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтөд хамрагдах иргэд)

ТХХТ

ОРОН СУУЦ САНХҮҮЖИЛТИЙН КОРПОРАЦ ИПОТЕКИЙН БАТЛАН ДААЛТЫН САН

Орон сууцны зээлийн эх үүсвэр

ИЗББ

БАНК

Зээл олгох

Сар бүрийн эргэн төлөлт

Зээлийн эрсдэлд батлан даалт

Татаас
10% (60 тэрбум+ жил тутам нэмэгдэнэ)

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

Засгийн газар

ОССК БОНД

ИЗББ

Зээлийн багц

САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО

ИЗББ зөвшөөрөл

ҮНЭТ ЦААСНЫ КОМПАНИ

Үнэт цаасанд батлан даалт

ТХХТ

ИПОТЕКИЙН БАТЛАН ДААЛТЫН САН

ОРОН СУУЦНЫ ХАДГАЛАМЖИЙН БАНКНЫ ЗЭЭЛ 7%

ИЗББ

Зээлийн багц

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

Засгийн газраас хуримтлалын урамшуулал:
10,000 хадгаламж: 10 тэрбум
30,000 хадгаламж: 30 тэрбум
50,000 хадгаламж: 50 тэрбум

Иргэдийн хуримтал

ТӨРӨЛЖСӨН БАНК (ХУВИЙН ХЭВШИЛ)

ОРОН СУУЦНЫ ХАДГАЛАМЖИЙН БАНК

БАНК

Зээл 12% (ОСХБ болон арилжааны банкны синдикат зээл)
ОСХ банк 50% (7%)
Арилжааны банк 50% (17%)

Сар бүрийн эргэн төлөлт

9-12%

2029 оноос хойш Арилжааны бонд (Бодлогын хүүгээс дээш, арилжааны зээлийн хүү буурах)

ГУРАВ. ОРОН СУУЦНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООГ ШИНЭЧЛЭХ САНАЛ – *ДЭЛХИЙН БАНКНЫ ЗӨВЛӨМЖ*

ОРОН СУУЦ БОЛОН ОРОН СУУЦНЫ САНХҮҮЖИЛТИЙН ХҮРТЭЭМЖИЙГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ ЗАМЫН ЗУРАГЛАЛ

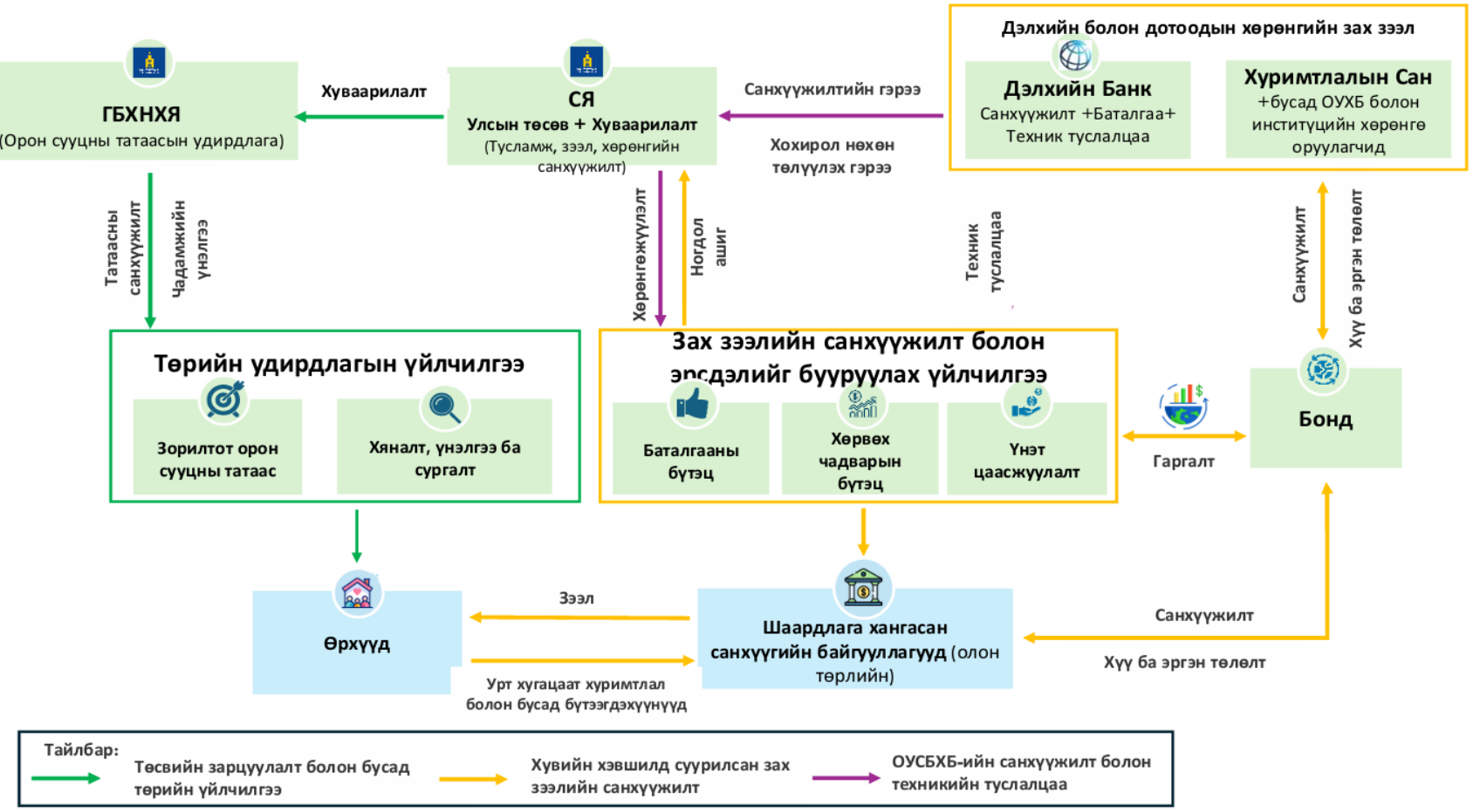

Нийлүүлэлтийн тал дээр Дэлхийн Банкны зүгээс гурван чиглэлээр дэмжлэг үзүүлэх боломжтой:

- Томоохон хотууд болон аймгуудын зорилтот гэр хорооллуудын үндсэн үйлчилгээнд тэгш хамрагдах боломжийг хангах зорилгоор суурь **дэд бүтцийн сайжруулалт болон эцсийн шатны дэд бүтцийн холболтыг үнэлэх, эрэмбэлэх, санхүүжүүлэх.**
- Орлогод нийцсэн орон сууцны шийдлүүдийг дэмжих, орон нутгийн иргэд, төрийн бус байгууллага (ТББ), хувийн хэвшилтэй түншлэлийг хөгжүүлэх замаар гэр хорооллыг иж бүрэн шинэчлэх хөтөлбөр боловсруулж, тэргүүлэх ач холбогдолтой **гэр хорооллуудад хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилтот санхүүжилтийг олгох.**
- Гэр хороололд шинэ орон сууцны бүтээн байгуулалт болон орон сууцны сайжруулалтад зориулсан **эрчим хүчний хэмнэлттэй, орлогод нийцсэн орон сууцны шийдлийг боловсруулах.**

Эх сурвалж: Дэлхийн банк

ГУРАВ. ОРОН СУУЦНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООГ ШИНЭЧЛЭХ САНАЛ

АЛСЫН ХАРАА 2050 МОНГОЛ УЛС | ЭЗХТ Бизнест Ээлтэй Монгол

ОРОН СУУЦНЫ ХАДГАЛАМЖИЙН БАНК

Зээлдэгч

Иргэдийн нэрийн данс дахь хуримтлал

Банк

Зээлдэгч

БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ЖИШЭЭ

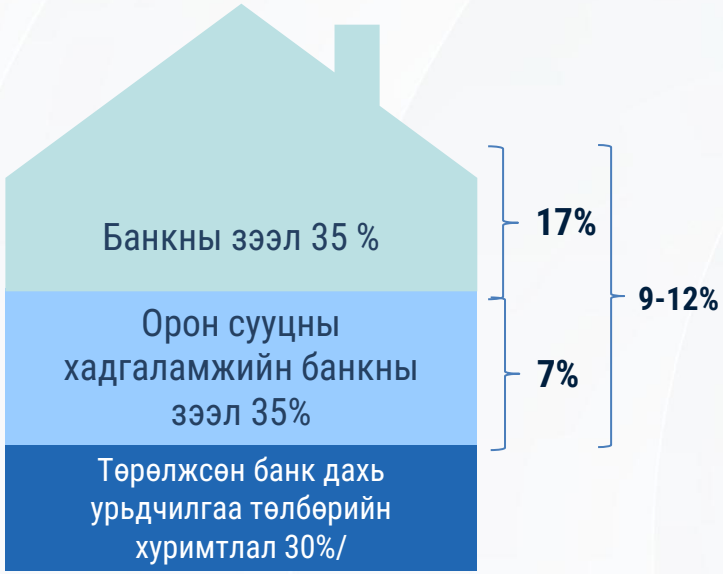

ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА:

- Хадгаламж үүсгэх орон сууцны үнийн 30% /хадгаламжийн нэрлэсэн хүү 3%, хадгаламжийн бодит хүү 10-21%, хугацаа 3-5 жил/
- Зээл олгох /хүү 7%/ орон сууцны үнийн 30-40%
- Засгийн газраас олгох хөнгөлөлт, буцаан олголт хуримтлуулах боломжтой
- Засгийн газрын жилд нэг удаа олгох урамшуулал (татварын буцаалт, татаас)

ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА:

- Өөрийн эх үүсвэрийг нэмж арилжааны зээл олгох орон сууцны үнийн 30-40%
- Зээлийн эргэн төлөлт цуглуулах

ДАВУУ ТАЛ:

- ОССК-н 6%-н хөтөлбөрийн зээлээс тусдаа бүтээгдэхүүн
- Төрөөс үл хамаарсан бие даасан үйл ажиллагаатай төрөлжсөн банк
- Олон улсын сайн туршлага, бие даасан менежмент
- Арилжааны банктай хамтарсан синдикат зээл
- Урт хугацааны эх үүсвэр нэмэгдүүлж арилжааны ипотекийн зах зээлийг хөгжүүлнэ
- Арилжааны банкуудаас тусдаа төрөлжсөн үйл ажиллагаатай

ГУРАВ. ОРОН СУУЦНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТОГТОЛЦООГ ШИНЭЧЛЭХ САНАЛ

АЛСЫН ХАРАА 2050 МОНГОЛ УЛС | ЭЗХТ Бизнест Эелтэй Монгол

ОРОН СУУЦНЫ ХАДГАЛАМЖИЙН ТӨРӨЛЖСӨН БАНК:

Монголын орон сууц хадгаламжийн төрөлжсөн банк байгуулах боломж (Mongolian Mortgage Savings Bank):

Герман, Австри, Казахстан, Чех, Словак, Унгар, Франц зэрэг орнуудын орон сууцжуулалтын урт хугацааны хуримтлалын тогтолцоог судлан энэхүү төрөлжсөн банкийг манай улсын онцлогт зохицуулан хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, **төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн (PPP)** загвартайгаар байгуулах боломжтой. Энэ тогтолцооны үндсэн зарчим нь **орон сууцны санхүүжилтийн хоёр үе шаттай санхүүгийн модель:**

I. төрийн дэмжлэгтэй урт хугацааны хуримтлал (3-15 жил)
II. орлогод нийцсэн хүүтэй ипотекийн зээлд хамрагдах боломж.

Ингэснээр сахилга баттай хуримтлал бий болгох зан төлөвийг иргэдийн дунд төлөвшүүлэх, орон сууцтай болох боломжийг урт хугацаат, бага хүүтэй зээлээр бий болгодог.

Хуримтлалын үе шат: Орон сууцны хадгаламжийн банкны ипотекийн зээлд хамрагдах хүсэлтэй иргэд худалдан авах орон сууцны үнийн дүнгийн **20-50%-ийг** сар бүрийн хуримтлал үүсгэн хамгийн багадаа **36 сарын** хугацаатай жилийн **3% хүүтэй** хуримтлуулахаар гэрээг төрөлжсөн банктай байгуулна. Жил бүр хадгаламж эзэмшигчид тухайн жилд хуримтлуулсан нийт хуримтлалын 10-20%-тай тэнцэх **урамшууллыг төрөөс олгоно**. Жич: Урамшууллын дээд хязгаар 5 сая хүртэлх хадгаламжаас бодож олгох буюу хамгийн ихдээ 1 сая төгрөгийн урамшууллыг олгоно.

Зээл авах үе шат: Орон сууцны үнийн дүнгийн 20-50%-ийг бүрдүүлсний дараа үлдсэн 50-80%-д тус банкнаас 7%, арилжааны банкнаас зах зээлийн хүүтэй 30 хүртэлх жилийн хугацаатай орон сууцны зээл авах эрх үүснэ. Синдикат ипотекийн зээлийн **дундаж хүү 9-12% хүү болж зах зээлийн хүүнээс огцом буурна**.

ИПОТЕКИЙН ЗЭЭЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ЖИШЭЭ

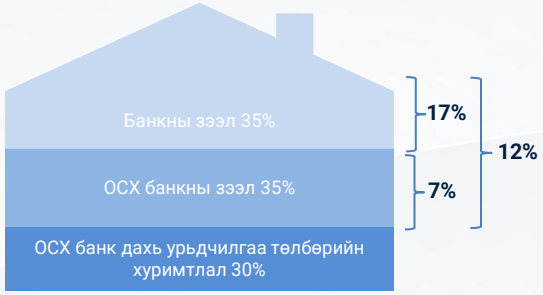

Ипотекийн зээл №1:

Орон сууцны үнийн дүнгийн 30%-ийг зээлдэгч гэрээнд заасан хугацаанд хуримтлуулсны дараа (3—6 жил) орон сууцны хадгаламжийн банк арилжааны банктай хамтран ипотекийн синдикат зээл олгоно.

Ипотекийн зээл №2: Орон сууцны үнийн дүнгийн 50% хүртэл 3-с доошгүй жил хуримтлуулсаны дараа зээлдэгчид орон сууцны хадгаламжийн банкны 7% хүүтэй ипотекийн зээл олгоно.

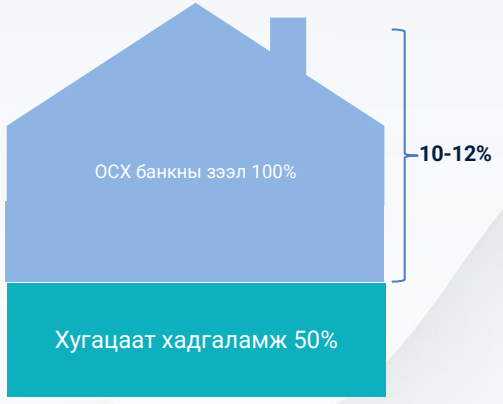

Ипотекийн зээл №3: Зээлдэгчид орон сууцны үнийн дүнгийн 50%-тай тэнцэх урьдчилгаа төлбөр бэлэн байх үед:

- 50%-тай тэнцэх дүнтэй хугацаат хадгаламжийг орон сууцны хадгаламжийн банканд 3 жилээр нээнэ.
- Орон сууцны 100% дүнтэй тэнцэх ипотекийн зээл орон сууцны хадгаламжийн банкнаас хугацаат хадгаламж нээсний дараа авч эхний 3 жил 12% хүү төлнө.
- 3 жилийн дараа хугацаат хадгаламжид байгаа дүнг зээлээс суутган үлдсэн дүнд (50% орчим) 10% хүү төлнө.

ДӨРӨВ. ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХОЛИМОГ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗАГВАР (БӨӨНИЙ ЗАХ ЗЭЭЛ + НЭГ ХУДАЛДАН АВАГЧИЙН ЗАГВАР)

ТАРИФЫН ШИНЭЧЛЭЛ / БОДИТ ӨРТГИЙН ТООЦОО

2018 - 2022 оны суурь дата *ЭХЗХ болон ШСБХТ-ийн хамтарсан тооцоолол*

ТАРИФЫН ШИНЭЧЛЭЛ

2024	2025	2026	2027	2028	2029
337 төгрөг	349 төгрөг	388 төгрөг	430 төгрөг	431 төгрөг	498 төгрөг

ӨРСӨЛДӨӨНТ ЗАХ ЗЭЭЛ

- Зах зээлийг зохицуулах нэгж байгуулах
- Эрчим хүчний стратеги боловсруулах
- ТӨХК гүйцэтгэлд суурилсан үнэлгээ бүхий тогтолцоо
- Салбарын тогтвортой байдлыг шинэчлэлтэй уялдуулах, боломжит эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх. Хяналт, хэрэгжилтийг гүйцэтгэх төлөвлөгөө
- Хууль, эрх зүйн орчны шинэчлэл

Туршилт +1 жил

БӨӨНИЙ ЗАХ ЗЭЭЛИЙГ НЭВТРҮҮЛЭХ

ХОЛИМОГ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЗАГВАР

АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЛХМУУД:

- ✓ Хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, шинэчлэх
- ✓ Тарифын шинэчлэлийг хэрэгжүүлж төрийн өмчит эх үүсвэрүүдийн **өртгийг бодитоор** тооцон зохих түвшний ашгийг хангасан үнэ тогтоох
- ✓ Урт хугацааны гэрээгүй эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийн хооронд үнийн өрсөлдөөн бий болгох
- ✓ Төрийн өмчит эрчим хүчний эх үүсвэрүүдийн хувьцааны тодорхой хувийг зах зээлд гаргах.
- ✓ Эрчим хүчний зах зээлийн 15-25 хувийг өрсөлдөөнд суурилсан загвараар эрчим хүчний худалдааг хийх
- ✓ Эрчим хүчний худалдааг зохицуулах, холимог өрсөлдөөнт зах зээлийг удирдах нэгжийг бий болгох
- ✓ Шинэ эх үүсвэрүүдийг нэмэгдүүлэх зорилгоор шалгаруулалтыг хялбарчлах
- ✓ Эх үүсвэрийн нийлүүлэлт эрэлтээс давах үед зах зээлийн хувийг нэмэгдүүлэх

ДӨРӨВ. ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Зорилго: 2023 онд өвлийн оргил ачааллын үед **71 МВт** чадлын дутагдалтай, техникийн нөхцөлийн хугацаа дууссан хүлээгдэж буй ачаалал **401 МВт**, техникийн нөхцөл олгогдсон **168.6 МВт**, шийдвэрлэгдээгүй хүсэлт **126.8 МВт**.

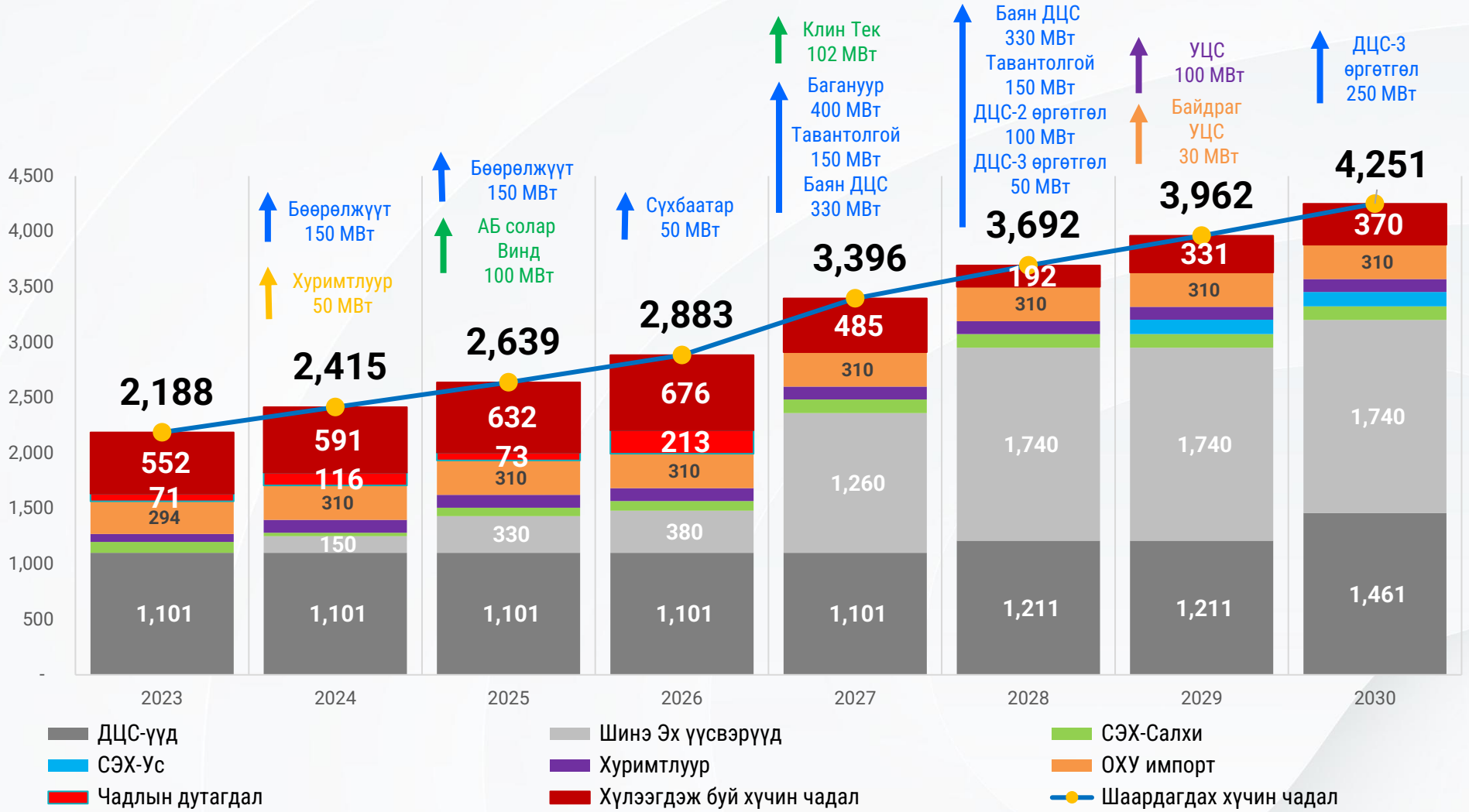

Дүгнэлт:

- Төлөвлөгдсөн байгаа эх үүсвэрүүд нь **2027 он хүртэл** оргил ачааллын хандлагыг гүйцэхгүй эх үүсвэрийн дутагдалтай байгаа тул ачааллыг **хөнгөлөх буюу цахилгаан хязгаарлах** арга хэмжээ авахаар байна.
- Хүлээгдэж буй ачаалал буюу эрчим хүчинд шинээр холбогдох хүсэлт өгсөн шинэ хэрэглэгчдийг хангах эх үүсвэр төлөвлөгөөнд байхгүй.
- 2027 оноос чадлын дутагдалд орохгүй ч хүлээгдэж буй ачааллын хувьд 2030 хүртэл нэмэлтээр **400 МВт-ын** эх үүсвэр шаардлагатай байна.

ТАВ. СЭХ-НИЙ ЭХ ҮҮСВЭРИЙН СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТ БА АУКЦИОН

СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТ ХИЙГДЭХ ХУГАЦААНЫ ХАРЬЦУУЛАЛТ

ҮЕ ШАТ	МОНГОЛ УЛС	КАЗАХСТАН УЛС
Төслийг зарлах	30 хоног	90 хоног
Шалгаруулалтыг зохион байгуулах	Хорооны 9 гишүүн	Аукционы програм
Шалгаруулалтын эхний үе шат	20-40 хоног	30 мин + 5 мин сунгах
Шалгаруулалтын эцсийн шат	45-65 хоног	
Нийт шалгаруулалтын хугацаа	**65-105 хоног**	**30 мин + 5 мин сунгах**

КАЗАХСТАН УЛСЫН АУКЦИОНД ОРОЛЦСОН БАЙДАЛ

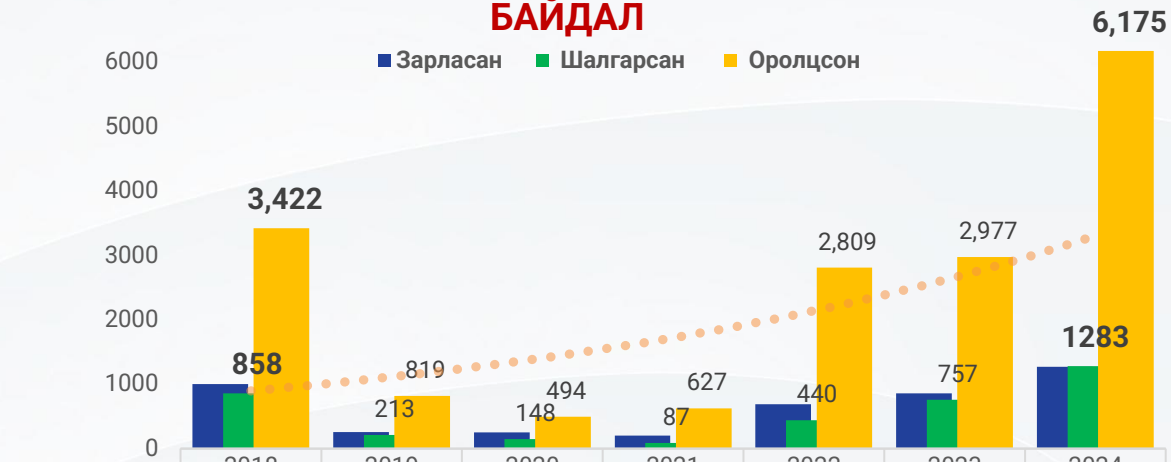

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Зарласан	1000	255	250	200	690	860	1270
Шалгарсан	858	213	148	87	440	757	1283
Оролцсон	3,422	819	494	627	2,809	2,977	6175

КАЗАХСТАН УЛСЫН ГЭРЭЭНИЙ НӨХЦӨЛ БА ҮНЭ

Эх үүсвэрийн төрөл	Бүтээн байгуулах хугацаа / сар	ЦЭХ-ний ХХА гэрээний хугацаа / жил	Аукционд оролцох баталгаа кВт / ам.доллар	ЦЭХ-ХХА гэрээний баталгаа кВт / ам.доллар
Салхи	36	20	4	20
Нар	24	20	4	20
Ус	60	20	4	20
Био	36	20	10	20

КАЗАХСТАН УЛСЫН НЭГЖ ҮНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ 2018 – 2024 онуудад

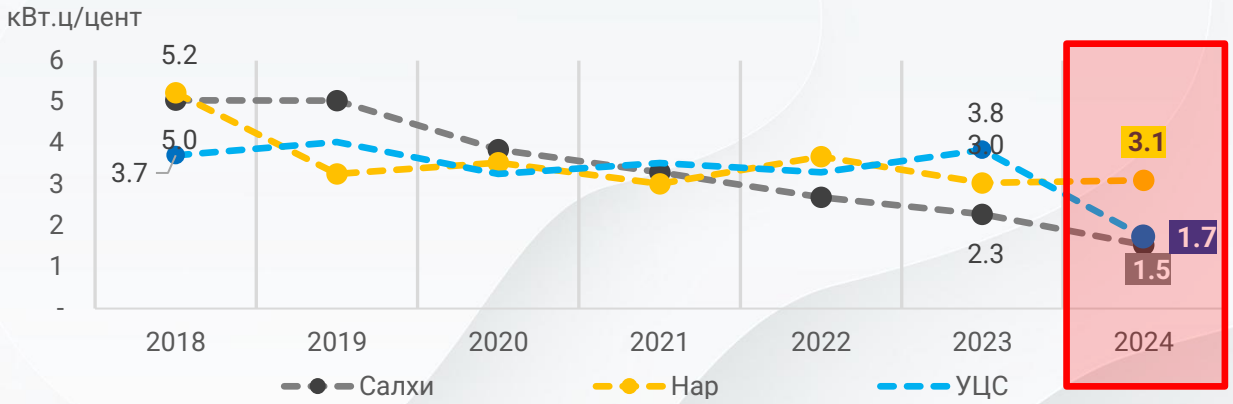

ЗУРГАА. УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТОЗАМЫН СҮЛЖЭЭНИЙ АНАЛИЗ:
ЕБС-УУДЫН ТҮГЖРЭЛД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ НӨЛӨӨ

АЛСЫН ХАРАА 2050 МОНГОЛ УЛС | ЭЗХТ Бизнест Эелтэй Монгол

Зорилго:

Улаанбаатар хотын замууд дээрх автомашины хурдыг Смарт картын төлбөрийн мэдээлэл дээр үндэслэн тооцоолж ЕБС-ийн хичээл амарч буй болон хичээллэж буй үеүдийг харьцуулан, хүүхдүүдээ хичээл сургуульд зөөх үед гарч буй зам дээрх хурдны өөрчлөлтийг хэмжих.

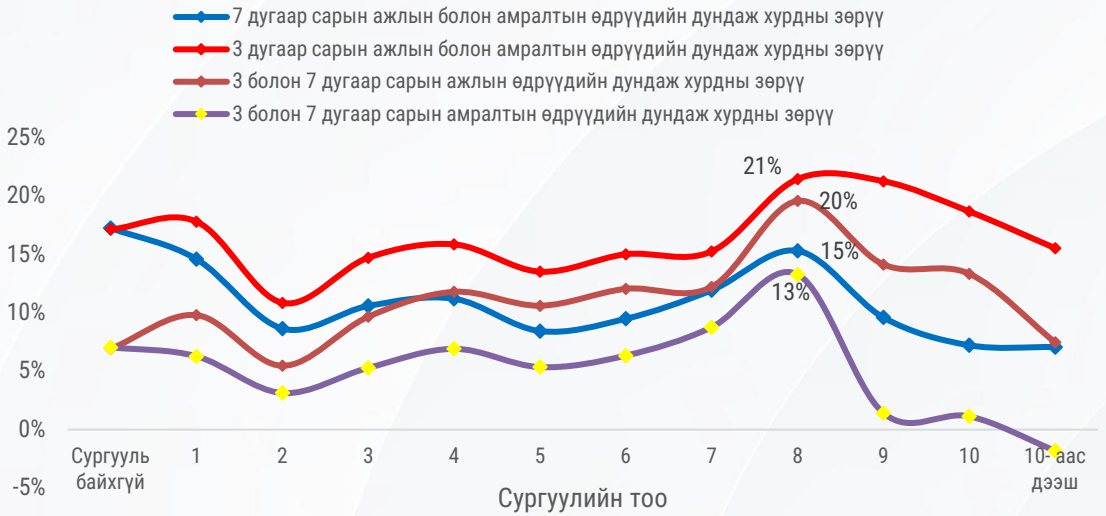

Үр дүн:

- Автобусны төлбөрийн мэдээллээс Улаанбаатар хотын авто зам дээрх автобусны хурдыг тооцсон нь шинэлэг байсан ба хотын түгжрэлийг хэмжих барьцтай хэмжигдэхүүн болж чадна гэж үзэж байна.
- **Ажил, хичээл орох цагаар хотын төвийн бүсүүдэд энгийн үеэс 20-40% удаашралтай байна.**
- Түүнчлэн хотын замуудыг ойр орчмын сургуулиудын тоогоор ангилахад ЕБС-уудын төвлөрөл нь Улаанбаатар хотын зам дээрх хурданд хэрхэн нөлөөлж буйг тооцооллоо.

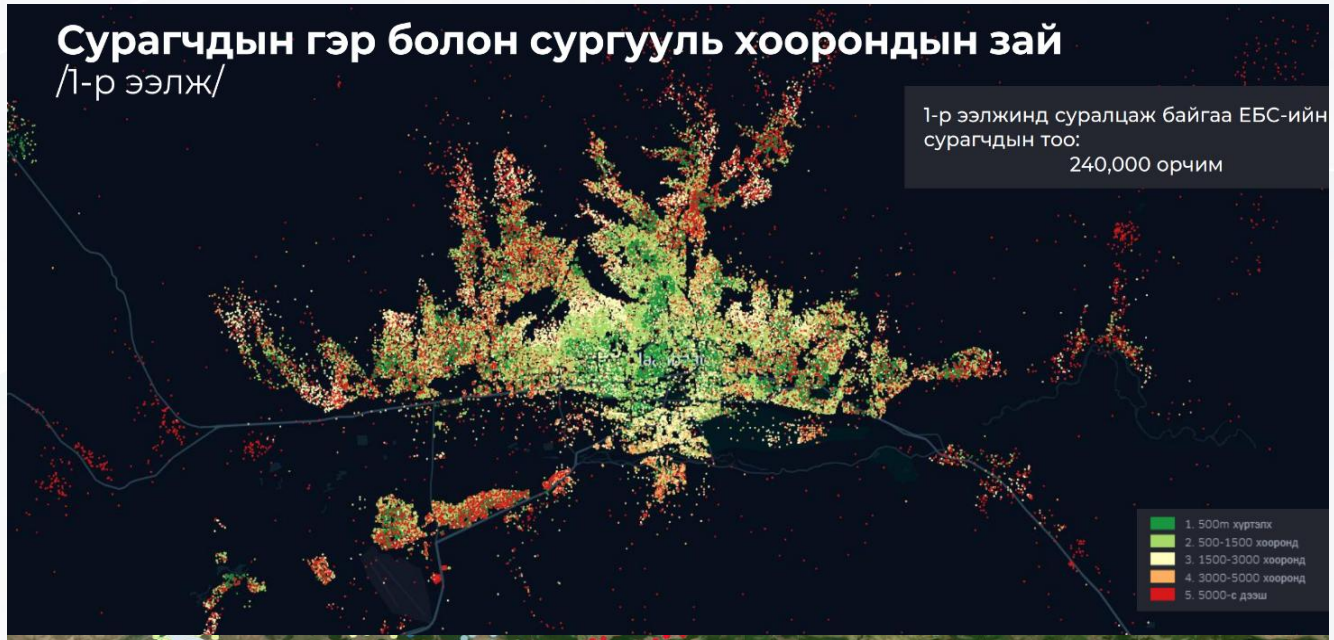

Тус бүр нь ойролцоогоор **2000 хүүхдийн хүчин чадалтай 14 сургуулийг** тус байршлуудад нэмж байгуулснаар Нийслэлийн ЕБС-ийн хүртээмж нэмэгдэхээс гадна Нийслэлийн түгжрэлийн асуудалд эерэг нөлөөтэй

ДОЛОО. ТӨРИЙН ӨМЧИТ КОМПАНИЙН ЗАСАГЛАЛЫН ХАРЬЦУУЛСАН ТАНИЛЦУУЛГА

Үзүүлэлт	SG **Temasek Holdings (Сингапур)**	NO **Equinor ASA (Норвеги)**	KZ **Samruk-Kazyna (Казахстан)**
Байгуулагдсан он	1974 он	1972 он (Statoil), 2018 онд Equinor болсон	2008 он
Бүтэц	Төрийн өмчит холдинг, арилжааны зарчимтай байгууллага	Хувьцаат компани (хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй), төрийн олонхын эзэмшилтэй	Төрийн өмчит холдинг компани
Өмчлөгчийн хэлбэр	100% Сингапурын Сангийн яам	~67% Норвегийн Засгийн газар	100% Казахстаны Засгийн газар
Үйл ажиллагааны чиглэл	Төрийн арилжааны хөрөнгийг удирдах, урт хугацааны үнэ цэнэ бий болгох	Газрын тос, байгалийн хий, сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэл	Стратегийн ТӨК-уудыг удирдах, хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх
Хөрөнгө оруулалтын багц	Санхүү, харилцаа холбоо, тээвэр, технологи, хэрэглээний салбарууд	Газрын тос, хий, сэргээгдэх эрчим хүч	KazMunayGas, Temir Zholy, Kazatomprom зэрэг ТӨК-ууд
Засаглалын загвар	Компанийн тухай хууль; харааг бус ТУЗ, хувийн аудит	Норвегийн хууль; OECD-ийн ТӨК-ийн заавар мөрддөг	2016 оноос OECD-ийн зааврыг хэрэгжүүлж эхэлсэн
ТУЗ-ийн томилгоо	Сангийн сайд томилдог боловч ТУЗ харааг бусаар ажилладаг	Засгийн газар томилдог; ТУЗ харааг бус	Төрөөс томилдог; харааг бус байдлыг нэмэгдүүлж байгаа
Улс төрийн оролцоо	Төсвөөс санхүүжилт авдаггүй; бие даасан шийдвэр гаргадаг	Өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцдоггүй	Стратеги, хүний нөөцийн бодлогод төр идэвхтэй оролцдог
Ил тод байдал	Жил бүр тайлан гаргаж, хувийн аудит хийлгэдэг	Хөрөнгийн биржийн ил тод мэдээлэл, тайлагналтай	Ил тод байдал, тайлагнал сайжирч байгаа

Дүгнэлт:

1. Олон улсын менежментийн баг, дэлхийд нэр хүндтэй банк, зөвлөх компаниудаар **тодорхой хугацаанд менежментийг хэрэгжүүлж**, Монгол Улсын томоохон ТӨК-д арилжааны зарчмаар ажиллах, улс төрөөс харааг бус удирдлагын тогтолцоог бүрдүүлэх.

2. Уул уурхай, эрчим хүч зэрэг салбарын ТӨК-ийг эхний ээлжид **дотоодын хөрөнгийн бирж дээр арилжаалж** олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгон гүйцэтгэлийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх.

3. **Төвлөрсөн холдинг бүтэц** нь төрийн өмчит хөрөнгийг нэгдмэл байдлаар удирдах, хөрөнгө оруулалтыг оновчтой болгох, институтийн шинэтгэлийг үе шаттай хэрэгжүүлэх боломжийг бий болгоно.

4. Монгол Улсын төрийн өмчит компанид олон улсын сайн засаглалын зарчмыг үе шаттай нэвтрүүлэх нь стратегийн чухал ач холбогдолтой ба энэ нь компанийн бүтэц, хөгжлийн бодлого, төсөв, хувийн хэвшлийн оролцоог уялдуулсан загвар бүрдүүлэх боломжийг бий болгоно.

НАЙМ. ПРОЦЕССЫН ДАХИН ИНЖЕНЕРЧЛЭЛИЙН ТӨСӨЛ

Зорилго:

Төрийн байгууллагын процессын дахин инженерчлэлийн зорилго нь төрийн үйлчилгээний чанар, байгууллагын **чадамж, бүтээмжийг** дээшлүүлэх; **иргэд болон төрийн албан хаагчдын сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлэх,** процесс суурьтай, оновчтой, үр ашигтай засаглалыг бэхжүүлэхэд оршино.

Үр дүн:

Нийт бүртгэгдсэн эрсдэл			
Нийт бүртгэгдсэн эрсдэлийн тоо	1,999	Нийгмийн даатгалын үйлчилгээтэй холбоотой	475
Процесстой холбоотой эрсдэл	1,019	Халамжийн үйлчилгээ	386
Байгууллагын үйл-ажиллагаатай холбоотой	980	Хөдөлмөрийн үйлчилгээ	170

Салбар	Үйлчилгээний тоо	Чиг үүргийн давхцал
Нийгмийн даатгал	96	37
Нийгмийн халамж	72	7
Хөдөлмөр	43	21
Нийт	**211**	**65**

Мэдээлэл цуглуулах ажлын явц:

Байршил
Төвийн бүс – Сэлэнгэ аймаг
Зүүн бүс – Хэнтий
Хангайн бүс - Архангай
Нийслэл 8 дүүрэг

Процессын өмнөх ба дараах зураг

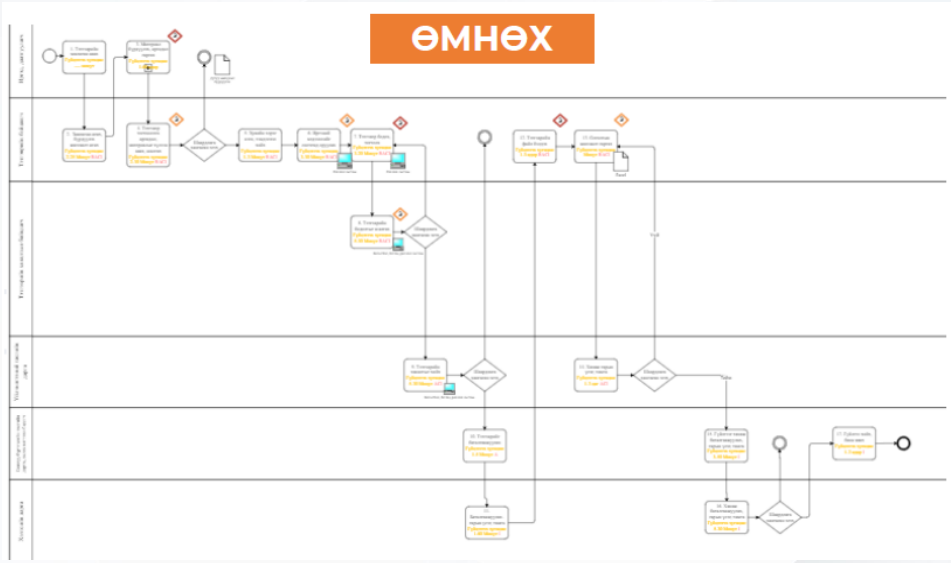

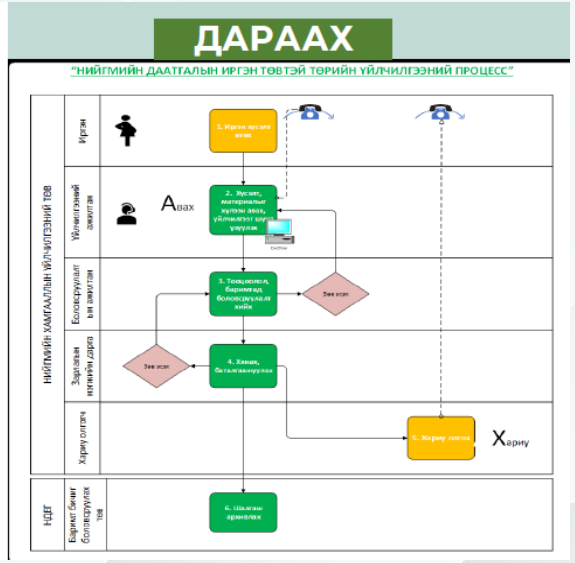

ЕС. ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО 2.0-Н СУУРЬ СУДАЛГАА

$$Y = AK^{\alpha}L^{1-\alpha} = f(A, L, K)$$

Эдийн засгийн гарц = F(Технологи, Хөдөлмөр, Капитал)

A – Технологи L- Хөдөлмөр K - Капитал

Хиймэл оюун ухаан, технологийн шилжилт

Хүний нөөцийн шилжилт

“Хөрөнгийн удирдлага”-ын шилжилт

Ногоон шилжилт

1. Гурван шилжилтийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилтуудын дагуу “Бодлогын зорилтын хяналтын хуудас” буюу “Policy cross-check list” боловсруулж, одоогоор мөрдөгдөж буй бодлогын баримт бичгүүд, төсөл хөтөлбөрүүдэд үнэлгээ хийж, нэгдсэн дүгнэлт гаргах – **/Бодлогын хяналтын хуудасны загвар боловсруулсан/**

2. Гурван шилжилт хийх үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагын талаар Нийслэл, орон нутгийн төрийн байгууллага, их дээд сургуулийн удирдлагуудад сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах – **/Алсын хараа-2050“ салбар дундын уялдааг хангах үндэсний хорооны ажлын албатай зөвшилцсөн/**

3. Гурван шилжилтийн хурдасгуур хөтөлбөрүүдийг эрэмбэлж, хэрэгжүүлэх – **/Хөтөлбөрүүдийн загвар боловсруулсан/**

ГУРВАН ШИЛЖИЛТИЙН ХУРДАСГУУР ХӨТӨЛБӨРҮҮД (ROADMAP)

1	Технологийн инкубатор бойжуулах хөтөлбөр
2	Сандбокс орчныг бий болгох хөтөлбөр
3	Үндэсний өгөгдлийг удирдах хөтөлбөр
4	Хайбрид дата центр байгуулах хөтөлбөр
5	Боловсролын PISA үнэлгээг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр
6	Бүс орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр
7	Ногоон шилжилтэд шаардлагатай хүний нөөц бэлтгэх хөтөлбөр
8	Ногоон ба тойрог эдийн засгийн ойлголтыг ЕБС-ийн сурагч нарт нутагшуулах хөтөлбөр
9	СЭХ-ийн аукционыг хэрэгжүүлэх хөтөлбөр
10	Ногоон орон сууцжуулалтын хөтөлбөр

АРАВ. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТАТАХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ОРЧИН

Засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай холбогдох чиг үүрэгтэй бүх оролцогч талуудын нарийн уялдаа холбоог шаардах бөгөөд зохицуулалтыг сайжруулахын тулд **Эдийн засгийн хөгжлийн зөвлөлийг** байгуулсан.

1	2	3	4	5	6
Хөрөнгө оруулалт хийх **үнэ цэнийг** тодорхойлох	**ХО татах орчин, нөхцөлийг** сайжруулах	Өндөр чанартай **маркетингийн материалыг** боловсруулах	**Хөрөнгө оруулагчдыг татах, итгэл төрүүлэх**	**Хөрөнгө оруулагчийн оролцоог** хөнгөвчлөх	Хэрэгжилт & Үйл ажиллагааны явцад **асуудлыг шийдвэрлэх**
Одоогийн хөрөнгө оруулалтын засаглалын бүтэц					
Эдийн засаг, хөгжлийн яам Холбогдох салбарын яам	**Сангийн яам** (татварын урамшуулал, ЭЗТБ) **ХЗДХЯ, салбарын яам** **Худалдааны танхим**	**ГХЯ** **ХОХГ** Салбарын яам	**ГХЯ** (зорилтот Хөрөнгө оруулагчдад хүрэх) **ХОХГ** (roadshows, дээд хэмжээний уулзалт)	**ХОХГ** (Анхны холбогдох цэг) **ТХХТ** Салбарын яам	**ХОХГ** **ЕС-ын ажлын алба** (эрчимжүүлэх шаардлагатай үед)
Эдийн засгийн хөгжлийн зөвлөлийн үүрэг					
Эдийн засгийн шинжилгээ хийж **сайдын шийдвэр гаргалтад мэдээлэл өгөх** (МУ-ын өрсөлдөх давуу талыг тодорхойлох)	**Зохицуулалтыг сайжруулж, урамшуулах бодлогоор** дэмжих	ГХЯ болон ХОХГ-ын сурталчилгааны материалыг 1,2-р алхамд тодорхойлсон тэргүүлэх чиглэлүүдэд нийцүүлэх **уялдааг хангах**	ГХЯ болон ХОХГ-д бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжийг олгохын тулд **KPI** тогтоох	Өндөр ач холбогдол бүхий хэлэлцээрийн **явцыг хурдасгах** (жишээ. 14 мега төслүүд)	Бизнесийн орчныг тасралтгүй сайжруулахын тулд ЭЗХЗ-ийн хуралдаан дээр **гол асуудлуудыг хянаж**, ЕС-ын ажлын албанд **хүргүүлэх**

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА